

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

אכ מיטפּש

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

ש פ ט י ס כ כ א

עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ
מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ

כ א (א) כִּי-יִמְצֵא חֵלֶל בְּאֶדְמַתְךָ
אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵלֶיךָ נֹתֵן לְךָ
לְרִשְׁתָּהּ נֶפֶל בְּשָׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי
הַכְּהוֹ: (ב) וַיֵּצְאוּ זַקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֵיךָ
וּמִדְרוֹ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת
הַחֵלֶל: (ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִבָּה

אל

תרגום אשכנזי קו

באללווערק אום דיא שטאדט
צו בויען, דיא מיט דיר קריעג
פֿיהרט, ביז זיא דאניעדער
ליגט.

כ א (א) ווען מאן אין דעם
לאנדע, דאז דער
עוויגע דיין גאטט דיר צום בע-
זיטצע איינגעבען ווילל, איי-
גען ערשלאגענען פֿינדעט, דער
אויףדעם פֿעלדע ליעגט, אָהנע
דאס מאן ווייס, ווער איהן
ערשלאגען האט; (ב) זאָ זאָל-
לען דייע עלטעסטען אונד
ריכטער הינויס געהען, אונד
ביזאן דיא שטערטע מעסטען,

דיא אום דען ערשלאגענען הערום ליגען; (ג) וועלכע שטאדט נון דיא נעכסטע אָן

דעם

תרגום אונקלוס

קרבומין על קרבת די היא עברא עמך

קרוב עד דתכבשה:

כ א (א) ארי ישחבח קטילא בארעא די יי

אלקה יהיב לך למירתה רמי

בחקלא לא ידע מן קטליה: (ב) ויפקון

סקב ודינה וימשחון לקרויא די בסחרנות קטילא: (ג) ותהי קרבת דקרובא לקטילא

ויסבון

ר ש י

(כ) עד רדתה. ל' רדוי שתהא כפופה לך:

כ א (ב) וילאו זקניך. מיוחדים שבזקניך
סנהדרי גדולה: ומדרו. ממקו'
שהחלל שוכב: אל הערים אשר סביבות
החלל. לכלל כל וכד לודע אי זו קרובה:
אל

ב א ו ר

העיר מפניך במזור, ע"כ. ויהי' לפי זה מאמר כי האדם עץ השדה מוסגר, ואותו לא תכרת
(כי האדם עץ השדה) לבא מפניך במזור. ואף שפני דרכי הנגינה יהיה המאמר המוסגר
מוכלל בסופו יותר מבתחלתו, ופה מלת תכרות באתנח, ומלת השדה בזקף, לא נחוש לזה,
וראוי אם כן לתרגם הכתוב כזה: מוסט זיא חלוצי ניכט חבדויען, (דען דיא בייזע דעם פֿעודעט
ערהאלטען דאז זעבען דער הענטען), אונד דיא שטאדט דורך באַללווערקע איינלוטרענקען:
(כ) ער רדחה, עד רדת חומותיה כדכתיב עד רדת חומותיך הגבוהות והבכורות (רש"י ס),
וכן הוא בתרגום אשכנזי. ורש"י פי' מלאן רדוי שתהא כפופה לך, ויהי' כמו רדתך אותה, וכן
מ"א, אבל לא מלאנו ההוראה הזאת כי אם בשורש רדה, ועל הרוב תבא עם בי"ת השמוש,
כמו ורדו בדגת הים (בראשית א' כ"ט), לא תרדה בו (ויקרא כ"ה מ"ג):

כ א (א) נפל, שוכב, כמו על פני כל אחיו נפל: הכהו, הבאת מיתה, עיין למעלה (י"ט ד):
(ב) זקניך, זקני הערים הקרובות והאוספים. (הראב"ע): ומדרו, ממקום שהחלל שוכב
(סוטה מ"ח): (ג) הקרבה אל החלל, אל מקום החלל, וקרוב הדבר שאיש מאנשיה הרגו:

ה מ ע ר

כ א (א) כי ימצא, גם מצות עגלה ערופה מוטלת על הלצור ותלוי' בארץ והזכיר אותה
באחרונה לפי שלא ימצא כ"א לעתים הרמוקים. (ג) והיה העיר הקרבה, הגה הטעם הנכון

בענין

תרגום אשכנזי

דעם ערשלאגענען איזט. דער= זעלבען עלטעסטען זאללען איינע רינד = קאלבע נעהמען, וועלכע נאך ניכט צור ארבייט געברויכט וואָרדען, אונד אַן קיינעם יאָע געצאָגען האַט, (ד) דיעזע קאלבע זאללען דיא עלטעסטען דער שטאַרט אין איינען האַרטען גרונד פֿיה=

רען

ר ש י

(ד) אל נחל איתן. קשה שלא נעבד: וערמו

ש פ ט י ס כ א

אל החלל וּלְקָחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֲגֻלַת בְּקָר אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעַל: (ד) וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת-הָעֲגֻלָּה אֶל-נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא-

יעבד

תרגום אונקלוס

(ד) אל נחל איתן. קשה שלא נעבד: וערמו
לֹא אֶתְפַּלַּח בָּהּ דִּי לֹא נְגֻדַת בְּנִיר: (ד) וְיַחְתּוּן קְבִי קְרָמָא הֵהִיִּא יַח עֲגֻלָּתָא לְנַחַל בִּיר דִּי לֹא יִתְפַּלַּח

ב א ו ר

לא עבד בה, לחרוש: לא משכה בעל, להניח אבנים כמנהג העגלות. (הראב"ע): (ד) איתן, תקיף וקשה: לא יעבד, כמו לא נעבד, וכן ולא יזרע, זהו לפי פשוטו ורבותיו ז"ל אסרו לחרוש

ה מ ע מ ר

בענין עגלה ערופה הוא מה שכתב הרא"ה כי ע"י המעשה הזה שילכו זקני העיר וגדוליה ובהני ה' יקדו אל חוץ לשער יתאספו שם המון רב אשר יבואו לראות, ואולי המלא ימלא בתוכם איש אשר יכיר את האיז הנרכח ואת מעשהו וידע מי שונא לו או הלך עמו בעת ההיא ויתברר הרובת. ובעבור זה נאסר המקום ההוא בעבודה זרה למען גם אחרי ימים רבים עוד ישאלו עובדי דרך מדוע תשום האדמה ויגידו לו את הדבר, ויוכל להיות כי יליץ לנו עי"ז אור האמת ונעשה משפט ברובת. ולזה הביאה העיר הקרובה עגלה ערופה לפי שבני אותה העיר עוברין ושנין במקום הזה אולי ידעו דבר מה. (ד) אל נחל איתן, כתב רש"י: "איתן קשה שלא נעבד וא"כ לדעתו נחל פירושו עמק וכן תרגם התרגום המיוחס ליונתן בחקל, והוא תרגום של שדה, (ומן ת"א אין להכריע כי בלשוננו יאמר שם נחל כמו בעברית גם על עמק גם על נהר ועיין בראשית כ"ו י"ז, ויקרא כ"ד מ'); אולם הרמב"ם בפירושו המשה (פרק עגלה ערופה משה ה'), ובחבורו (פרק ט' מהלכות רולת) באר איתן על חוזק ההמשה, וא"כ הוא נהר, והביאו לזה, מה שנאמר ורחלו את ידיהם כמו שכתב הרב בעל תוספות יום טוב (שס); אכן לדעת הרמב"ם לא יראה לי שעורפין נחל ממש אך על שפתו סמוך לנחל, ועל זה נאמר אשר לא יעבד בו וגו', ושעור הכתוב אל נחל איתן אל מקום אשר לא יעבד, ויחסר מלת מקום כמו באשר הוא שם שעניו במקום אשר הוא שם. ומה שכתב הרמב"ם בסוף פרק יו"ד (שס), ובנחל שעורפין אסור לזרוע, אם שכוונתו על מקום הסמוך לנחל באשר פירשנו או על הנחל עצמו וכגון שהמשיכו ממנו המים או שיבאו מימיו ונעשה שדה. והרא"ה אמר וזה לשונו ואם תקשה בעצם הזה (הוא הטעם שהבאנו לעיל בשמו למען ישאלו הולכי דרך) כי הנחל איננו מקום זרע, נשוב שראוי הוא לכך אחרי שתמנענו התורה מלזרוע בו ע"כ. ותמהני איך ילאו מפי חכם גדול כזה כדברים האלה לישב הקושי' מעלמות הקושי' עלמה. — והרב בעל תי"ט ראה לתלות חילוף הפירוש שבין רש"י ורמב"ם במחלוקת ר' יאשי' ור' יונתן (שם מ"ו ב'), אם אשר לא יעבד לעבר או להבא ע"ש, אבל דבריו כריכים עיון שכתב דלשטת ר' יאשי' לא אסרה התורה לזרוע, וזה יפלא בעיני, כי על הזריעה כ"ע מודה שאסור כדאמר רבא (שס), לא יזרע כ"ע מודה דלהבא משמע, אך הפלוגתא באר לא יעבד אם אשר הוא לעבר ודורשין הפסוק בדרך כלל ופרט או אם יעבד להבא ואשר לרבו ע"ש היטיב כי אין מכוונת ספרי להרחיב בפלפול.

יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֲרַפוּ-שָׁם
 אֶת-הָעֵגְלָה בְּנַחֲלָ: (ס) וּנְגִשׁוּ
 הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ לְשֵׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה
 וְעַל-פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל-רִיב וְכָל-
 נִגְעָ: (ו) וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 הַקְּרֹבִים אֶל-הַחֵלֶל יִרְחֲצוּ אֶת-
 יְדֵיהֶם עַל-הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה
 בְּנַחֲלָ: (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדִינוּ לֹא
 שָׁפְכָה אֶת-הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא
 רָאוּ: (ח) בְּפֶרֶ לְעַמֵּךְ יִשְׂרָאֵל

שפכו קרי אשר

תרגום אשכנזי קו

רען, דער ניכט בעארבייטעט
 אונד בעזאעט ווערדען קאז,
 אונד איהר היר דאז געניק
 אבהויען; (ה) זאדאן זאללען
 דיא פריעסטער אויס דעם
 שטאממע לוי הינצוטערטען,
 (דען זיא האט דער עוויגע
 דיין גאטט ערוועהלעט, זיי
 נען דיענסט צו פֿערוועהען,
 אונד איז זיינעם נאמען דען זע-
 גען אויסצושפרעכען, אונד נאך
 איהרעם אויסשפרוכע ווער-
 דען אללע שטרייטזאכען אונד
 פֿערלעטצונגען ענטשיידען),
 (ו) אונד אללע עלטעסטען
 דעריעניגען שטאדט, וועלכע
 דעם ערשלאגענען אים געב-
 סטען איזט, זאללען איבער
 דער קאלבע, דער אים טהא-
 לע דאז געניק אכגעשלאגען ווארדען, דיא הענדע וואשען, (ז) אונד זאללען געגען איינ-
 אנדער שפרעכען: (דיעזע, נעמליך דיא עלטעסטען) אונזערע הענדע האבען דיעזעס
 בלוט ניכט פֿערגאססען, אונד אונזערע אויגען עם ניכט געזעהען; (ח) (יענע,
 נעהמליך דיא פריעסטער ערוועדערן) פֿערגיב, אָ עוויגער! דעם פֿאלקע ישראל, דאז

ה' פ' ט'

דוא

ר ש י

וערפו. קולץ עורפה בקופץ אמר הקדוש
 ברוך הוא תבא עגלה בת שנתה שלא
 עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה
 פירות לכפר על הרגתו של זה שלא
 הניחוהו לעשות פירות: (ו) ידינו לא
 שפכה. וכי עלתה על לב זקני בית
 דין שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו
 ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי. הכהנים
 אומרים כפר לעמך ישראל:

(ח) ונכפר

וַיִּמְרוּן יְדָנָא לֹא אַשְׁדָּא ית דמא הדין ועינגא לא תואה: (ח) כְּהִנָּא יִמְרוּן בְּפֶרֶ
 לעמך

תרגום אונקלוס

בִּיה וְלֹא יִזְרַע וַיִּנְקֹפוּן תַּמָּן ית עגלתא
 בְּנַחֲלָ: (ס) וַיִּתְקַרְבוּן כְּהִנָּא בְּנֵי לְוִיֹּא
 אַבְרֵי בְּהוּן אַתְרַעֵי יי אַלְהֵךְ לְשִׁמְשׁוּתִיהָ
 וּלְבָרְכָא בְּשֵׁמָא דְיֵי וְעַל מִימְרֵיהוּן יְהִי כָּל
 דִּין וְכָל מִכְתָּשׁ סְגִירוֹ: (ו) וְכֹל סְבִי קְרָתָא
 הָיִיא דְקָרִיבִין לְקַמִּילָא יסחון ית יְדִיהוּן
 עַל עֵגְלָתָא דְנִקִּיפָא בְּנַחֲלָ: (ז) וַיִּתִּיבוּן

ב א ו ר

לחרוש ולזרוע בו לעולם: וערפו, יסירו עורף העגלה: (ה) וכל גגע, כבר פירשתינו בפסוק כי
 יפלא ממך: (ו) וענו ואמרו, הזקנים אומרים ידינו לא שפכו, והכהנים עונים אחריהם כפר
 לעמך ישראל, כן הוא דעת כל המפרשים וכן הוא בתרגום אשכנזי: ידינו לא שפכה, ה"א שפכה
 תחת סומן הרבים כמו שפכה אשורי. ולשון רש"י וכי עלתה על לב זקני בית דין שופכי דמים
 הם

תרגום אשכנזי

ש פ ט י מ כא

אֲשֶׁר-פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל-תַּחַן דָּם
נָקִי בְּקָרֵב עִמָּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר
לָהֶם הַדָּם: (ט) וְאֵתָּה תִּבְעַר הַדָּם
הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה: (י) כִּי-תֵצֵא
לְמַלְחָמָה עַל-אֵיבֶיךָ וְנִתְּנוּ יְהוָה

דוא ערלעזט האסט, אונד רעכט
נע עם איהם ניכט אלס אונ-
שולדיג. פֿערגאססענעם בלוט
צו, אלסראן איזט איהנען דו-
זעם בלוט פֿערזעהנט. (ט) דוא
אבער האסט אויף דיעזע וויי-
זעדיא אנקלאגע אונשולדיגעם
בלוטס פֿאן דיר וועגנעשאַפֿט,
ווען דוא דאז געטהאן, וואס
אין דען אויגען דעם עוויגען
רעכט איזט.

(י) ווען דוא ווידער דיינע פֿיינדע צו פֿעלדע ציהעסט, דער עוויגע דיון גאטט גיכט איהן

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הִי פְּרָקָא יִי וְלֹא תַחַן
חֹכֶת דָּם זְכָאִי בְּגוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְיִחְפַּר
לְהוֹן עַל דְּקָא: (ט) וְאֵת תַּפְּלֵי חֹכֶת דָּם
זְכָאִי מִבִּינְךָ אָרִי תַעֲבִיד דְּקֶשֶׁר קָדָם יִי:
(י) אָרִי תַפּוּק לְאַחָא קָרְבָּא עַל בְּעַלֵּי
דְּבַבְךָ

(ח) ונכפר להם הדם. הכתוב מבשרם
שמעשנו כן יכופר להם העון: (ט) ואתה
תבער. מגיד שאם נמצא ההורג אחר
שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר
בעיני ה'.
(י) כי תצא למלחמה. במלחמת הרשות
הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישראל
אין לומר ושנית שבין שהרי כבר נאמר לא
תחיה

ב א ו ר

הם, אלא לא ראיונהו, ופטרוניהו בלא מזונות ובלא לוייה: (ח) דם נקי, שפיכות דם של נקי,
כלומר שלא יארע עוד כזה הנמצא חלל, או שלא נעשה בדין אם נמקור על הרובח שלא נחזיק
את הנקי לרשע: ונכפר, חסר תי"ו (כי ראוי להיות ונתכפר), כמו ונסורו כל הנשים, והם
שנים בנינים, בנין התפעל עם בנין נפעל. (הראב"ע). ועם מפות עגלה ערופה יתכן שהוא
להסיר גנות ומשד מעל זקני העיר הקרובי' אל החלל שהם אינם נמלטי' מן המשד שהעלימו
עיניהם מן הרובח ונתנוהו לברוח או שעודנו בעירם ולא יעשו בו משפט כראוי. והנה רחילת
ידים משל לנקיון הלב ועל כן אמרו ידיו לא שפכו ועינינו לא ראו, לנקות עצמם מן המשד,
ועריפת העגלה ירמוז לכשימלאו את הרובח לא יאסרו עליו רק ימיתוהו בלי חמלה כמו העגלה
אשר הסירו את ערסה, ונחל איתן תואר אל המשפט שהוא אללם חוק וחקיף מזור לא ימוט ולא
ינטה, וקשה הוא באדמה שעודנו קרקע עולם ולא רוככה ע"י עבודה וזריעה: (ט) הדם הנקי,
הטעם אם תמצא הרובח תדינו במשפט ותהרגנו, וכן אמרו בש"ס (כתובות ל"ז), מגיד שאם
נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה' וכן כתב הראש"ס.
ויהיה לפ' כי מלשון דהא. אמנם לדעת המתרגם האשכנזי והראב"ע באור הכתוב ואתה תבער,
הוא שעי' המורה הזאת אם תקיימה ותעשה הישר בעיני ה', הרי בערת את עונש של שפיכות
דם נקי מקרבך, ויהי' כי תעשה כמו אם תעשה:

(י) כי תצא למלחמה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושנית
שבין, שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה. (רש"י). וכן הוא אף לדעת הרמב"ם שהבאתי
למעלה

ה מ ע מ ר

(י) כי תצא למלחמה, אחרי שדבר מתיקון חכמת המדינה בכללה ידבר עתה מקובות חכמת
הבית